

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ของการศึกษาลักษณะของครูที่เลือกการพัฒนาชุมชนในเขตรับ  
นิคมของวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ทั้งนี้ จึงจะขอกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง  
ของ ตามลำดับดังนี้คือ

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนาชุมชน ได้มีนักวิชาการ องค์การต่าง ๆ ได้ให้ความ  
หมายไว้มากมาย ดังนี้

ทัศน บุตยรัตพันธ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชน  
เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่มีรัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ชักจูง และส่งเสริม  
ให้ประชาชนในชุมชนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าทั้ง  
ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

(10 : 1)

สุเทพ เขาวลิต สรุปความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า การพัฒนาชุมชนเป็น  
การพัฒนาความคิดและความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่  
ของรัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชน  
ไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย และวัฒนธรรม-  
นิยมประเพณี วัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศในการปกครองระบอบ  
ประชาธิปไตย (2 : 18)

ความหมายของการพัฒนาชุมชนที่องค์การสหประชาชาติถือเป็นมาตรฐานคือ การ  
พัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยความร่วมกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่

ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานกับชุมชนเหล่านั้นเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อให้ราษฎรสามารถหัดตนเองเพื่อความก้าวหน้าของประเทศได้อย่างเต็มที่ (12 : 20)

องค์การบริหารวิเทศกิจของรัฐ ( AID ) ได้ยึดถือความหมายของการพัฒนาชุมชนว่าเป็นกรรมวิธีแห่งการกระทำทางสังคมซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันวางแผน และลงมือกระทำการเอง กำหนดความกลุ่มของตนและแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และปัญหาเหมือนกันมีอย่างไรบ้าง แล้วจึงทำแผนการของแต่ละกลุ่มและแต่ละบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการและวัสดุจากองค์การของรัฐ และที่มีชื่อของรัฐบาลได้ (7 : 21)

เมื่อพิจารณาความหมายของการพัฒนาชุมชนจากหลายความหมายนี้ พอที่จะสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการหรือกระบวนการที่รัฐบาลและประชาชนสามารถทำงานร่วมกันโดยมีจุดประสงค์เพื่อจะทำให้ท้องถิ่นและประชาชนไปสู่ความเจริญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตามนโยบายและระบอบการปกครองของประเทศ

### ชนิดของชุมชน

นักวิชาการแบ่งชุมชนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

1. ชุมชนชนบท หมายถึง ชุมชนที่มีความเป็นอยู่อย่างกันเอง มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ทุกคนรักกันเป็นส่วนตัว มีความสัมพันธ์กันแบบปฐมภูมิ ประชาชนในชนบทจะยึดถือจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด ลักษณะของชุมชนจะขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมเป็นสำคัญ เช่น หมู่บ้านชาวไร่ หมู่บ้านชาวประมง หมู่บ้านชาวนา หมู่บ้านชาวสวน เป็นต้น

2. ชุมชนเมือง หมายถึง บริเวณซึ่งเป็นภูมิลำเนาของคนกลุ่มหนึ่ง เป็นกลุ่มใหญ่ มีคนรวมกันเป็นจำนวนมากในอาชญาบริเวณขนาดเล็ก บุคนรู้จักกันอย่างไม่ทั่วถึง มีความสัมพันธ์กันแบบทุติยภูมิ เป็นความสัมพันธ์ในทางสังคมที่สร้างขึ้นเพราะหน้าที่การงาน เมื่อ

หมทหน้าทีการงานก้อยแบบตัวใครตัวมัน ชุมชนเมืองจะมีลักษณะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เช่น เป็นศูนย์กลางทางการค้า การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา การนันทนาการ การคมนาคม และอื่น ๆ

### ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

สุเทพ เชาวลิต (2 : 20 - 24) กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนว่า การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการแก้ปัญหาสังคม ทั้งในประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่มุ่งหวังโดยตรงที่จะแก้ปัญหาสังคมเป็นขบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ที่ไม่ใช่เพียงยกฐานะมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้นเท่านั้น แต่ยังมีภาระที่จะดึงเอาข้าราชการ ปัญญาชนของชาติ และผู้นำทางสังคมทั่วไปลงไปสู่ประชาชนอีกด้วย เป็นการลดช่องว่างระหว่างชาวชนบทกับชาวเมือง จึงนับว่างานพัฒนาชุมชนจะก่อให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคีต่อกันระหว่างชนในชาติ ทำให้ชาวชนบทเกิดความรักหวงแหนหมู่บ้าน ตำบล และชาติของตน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่นักวิชาการทางสังคมเห็นแล้วว่า จะนำมาซึ่งความมั่นคง มั่งคั่ง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนในชาติ และเป็นธรรมในสังคม (2 : 20 - 21)

### ประเภทของโครงการพัฒนาชนบท

โครงการพัฒนาชนบทสามารถจำแนกโครงการตามลักษณะของการดำเนินการได้หลายประเภท แก่วิธีการหนึ่งที่จะทำให้การจำแนกประเภทของโครงการได้ชัดเจนคือการพิจารณาที่วัตถุประสงค์ของโครงการ แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายของโครงการทุกประเภทจะมุ่งไปสู่ประชาชนในชนบทซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ แก่ทศกัณเฑาะวรรณ (11 : 5) ได้จำแนกประเภทของโครงการพัฒนาชนบท โดยพิจารณาที่วัตถุประสงค์ ดังนี้

1. โครงการคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ เพื่อแก้ความยากจนโดย  
 ทอเนื่อง คอย ๆ ยกระดับจากยากไร้ให้พออยู่พอกิน และอยู่ดีกินดีต่อไป พื้นที่เป้าหมาย  
 จะเป็นอำเภอและกิ่งอำเภอที่รัฐบาลประกาศเป็นเขตยากจนหนาแน่น

2. โครงการคณะกรรมการสร้างงานในชนบท เพื่อสร้างงานในชนบท ย้ำยัง  
 การอพยพและเสริมสร้างองค์กระกับตำบล พื้นที่เป้าหมายทุกตำบล ยกเว้นกรุงเทพ  
 มหานคร

3. โครงการพัฒนาชนบทและชุมชนตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อ  
 เสริมสร้างการพัฒนาตามความเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พื้นที่เป้าหมายทุกจังหวัด

4. โครงการตามพระราชดำริ

#### การพัฒนาชนบทในปัจจุบัน

เนื่องจากการพัฒนาชนบทของรัฐที่ผ่านมา ปรากฏว่า ชาวชนบทได้รับผลจาก  
 การพัฒนาไม่ทั่วถึง มีการเหลื่อมล้ำในฐานะรายได้ระหว่างภาค ระหว่างเขตชนบท กับ  
 เขตเมืองของประเทศ ปัญหาพื้นฐานของประชาชนไม่ได้รับการแก้ไข ประชาชนยังคง  
 เผชิญกับปัญหาการขาดแคลนและโรคภัยไข้เจ็บ และที่สำคัญที่สุดก็คือความไม่รู้หนังสือของ  
 ประชาชนในปัญหาพื้นฐานของตนเอง ความไม่รู้ดังกล่าวนี้ ทำให้ประชาชนไม่สามารถจะ  
 ปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองได้ และตกเป็นฝ่ายคอยรับผลการพัฒนาที่รัฐเป็นผู้หยิบยื่น  
 ให้ตลอดมา / ดังนั้นจึงได้วางแนวนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ขึ้น (ในแผนพัฒนา  
 ฉบับที่ 5) โดยมีมุ่งสำคัญที่ตัวคนคือ ประชาชนยากจนในพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จาก  
 การพัฒนาประเทศเท่าที่ควร ให้สามารถช่วยเหลือตนเองให้ได้เป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด  
 โดยรัฐจะจัดสรรทรัพยากรให้อย่างทั่วถึง อีกทั้งจะให้ความเอาใจใส่กับสาเหตุของปัญหา  
 ความยากจนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการมุ่งแก้ไขปัญหาค้นเหตุ และขณะเดียวกันก็จะยึด  
 ดึงหลักเพื่อให้ประชาชนชนบทสามารถช่วยเหลือตนเองและชุมชนได้อย่างแท้จริงในที่สุด  
 ดังนั้นแนวนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ จึงได้กำหนดหลักการที่สำคัญ 5 ประการดังนี้

1. ยึดพื้นที่เป็นหลัก โดยให้ความสำคัญแก่พื้นที่ยากจนหนาแน่นก่อน
2. ศึกษารูานะประชาชนให้พออยู่พอกิน และมีบริการขั้นพื้นฐานขั้นต่ำอย่างทั่วถึง  
ในเขตชนบทที่มีความยากจนหนาแน่น
3. เน้นการปรับปรุง เพื่อให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นตามลำดับ
4. แก้ปัญหาที่ประชาชนยากจนเผชิญอยู่จริงให้ทั่วถึงทุกพื้นฐาน โดยเน้นเทคนิค  
ที่ประชาชนทำไ้เองและมีการลงทุนต่ำ
5. ประชาชนมีส่วนแก้ไขปัญหารองตัวเองได้มากที่สุด

สำหรับการพัฒนาชนบทตามแนวใหม่ นี้ มีการกำหนดพื้นที่เขตชนบทออกเป็น 2 ประเภทคือ เขตพื้นที่ชนบททั่วไป ประเภทที่พอจะช่วยเหลือตัวเองได้ และเคยได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนามาแล้ว กับพื้นที่ชนบทยากจน การพัฒนาโดยการประกาศเขตพื้นที่ยากจนนี้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อให้รัฐบาลสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานพัฒนาชนบทในอันที่จะทำให้ผลประโยชน์จากการพัฒนาได้กระจายและตกถึงมือชาวชนบทที่ยากจนได้อย่างแท้จริงและทั่วถึง

เพื่อให้การบริหารงานพัฒนาชนบทตามแนวใหม่เป็นไปตามนโยบายและแนวทางที่กำหนดไว้ สำนักนายกรัฐมนตรีจึงได้ออกระเบียบว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2524 มีสาระสำคัญดังนี้

ระดับชาติ ยุบเลิกคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับชนบทในระดับชาติชุดอื่น ๆ ให้เหลือเพียงกรรมการเพียงชุดเดียวคือ คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขาธิการ สำหรับกรรมการอื่น ๆ ประกอบด้วย รัฐมนตรีและปลัดกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ในการนี้ยกเว้นคณะกรรมการสร้างงานในชนบท (กสช.) เท่านั้นที่ยังให้คงอยู่ต่อไป

ระดับจังหวัด ให้มีคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) เพียงชุดเดียว และให้ตั้งคณะอนุกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด (อกช.) ขึ้นเพื่อดำเนินตามแผนพัฒนาชนบทในระดับจังหวัด

ระดัยอำเภอ ให้มีคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) นำหน้าทีใน  
การวางแผนพัฒนาอำเภอ เชื่อมโยงกับอนุกรรมการพัฒนาชนบทในระดัยจังหวัด(อกช.)  
ระดัยตำบลและหมู่บ้าน ให้มีสภาตำบลเป็นหลักในการพัฒนาชนบทในระดัย  
ตำบล และให้มีคณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดัยตำบล (คปท.)  
ประกอบด้วย ผู้แทนของส่วนราชการต่าง ๆ เช่น เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล เป็น  
ผู้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานของสภาตำบล ส่วนในระดัยหมู่บ้านนั้น ให้ใช้คณะกรรมการ  
พัฒนาหมู่บ้านและคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อทป.) ที่มีอยู่  
เดิมแล้วเป็นหลัก (4 : 411)

ในปี 2525 คณะกรรมการพัฒนากรเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีหนังสือ  
จากสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ สร.0902/4894 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2525 กำหนดวัตถุประสงค์  
ประสงค์หลัก เจตนารมย์ หลักการ และแนวทางปฏิบัติตามแนวนโยบายการพัฒนาชนบท  
แนวใหม่ดังนี้

## 1. วัตถุประสงค์หลักและเจตนารมย์ในการพัฒนาชนบท

1.1 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นในการเป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาและเลือก  
โครงการของรัฐที่ตนต้องการ สำหรับแก้ปัญหาในหมู่บ้านชนบทของตน

1.2 ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมมือกันดำเนินการให้สอดคล้องกับปัญหาและ  
ความต้องการที่ประชาชนในท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปรับปรุงด้วยตนเองได้  
และให้เน้นความสำคัญในการสนับสนุนประชาชนที่ยากจนให้ทั่วถึงได้มากที่สุด

1.3 ให้ 4 กระทรวงหลัก (มหาดไทย เกษตรฯ ศึกษาธิการ และ  
สาธารณสุข) ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทั้งแต่ระดัยตำบล เพื่อให้ผลงานของโครงการ  
ถึงมือประชาชนรวดเร็วขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น และลดความซ้ำซ้อนสูญเสียในการ  
ปฏิบัติงานของรัฐ

## 2. หลักการสำคัญในการปฏิบัติการพัฒนาชนบท

2.1 คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านหรือคณะกรรมการกลาง อทป. เป็น  
ผู้เสนอปัญหาให้สภาตำบลกำหนดความต้องการโครงการของรัฐที่สอดคล้องกับปัญหาและสภาพ  
ท้องถิ่น โดยความช่วยเหลือและสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงในระดัยตำบล (คปท.)

2.2 กระทรวงหลักทั้ง 4 กำหนดกรอบนโยบายและลักษณะงานของตน ตลอดจนความสามารถทางเทคนิคและการเงินในการพัฒนาจากส่วนกลางให้แก่แต่ละจังหวัด ทราบอย่างชัดเจน

2.3 จังหวัดเป็นจุดประสานระหว่างข้อ 1 และข้อ 2 ในรูปแบบซึ่งจังหวัดทำเป็นประจำทุกปี โดยให้คณะกรรมการพัฒนาอำเภอและกิ่งอำเภอเป็นองค์กรที่กลั่นกรองโครงการในด้านการจัดลำดับความสำคัญและการพิจารณาทางด้านวิชาการ

2.4 กระทรวงทั้ง 4 พิจารณาและทบทวนจังหวัดล่วงหน้าก่อนเริ่มปีงบประมาณ

2.5 การกำหนดพื้นที่ปฏิบัติการตามโครงการต่าง ๆ ให้ทุกระดับทำให้เสร็จก่อนเริ่มปีงบประมาณ

2.6 ใ้แผนทุกระดับจากส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ และตำบล เกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นระบบเดียว

2.7 ควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการตามข้อ 5 ที่กระทรวงและจังหวัดตกลงกันแล้ว และให้จังหวัดเป็นผู้บริหารงบประมาณ (ตามหลักการที่กำหนดไว้ในหนังสือ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ สร.0203/20781 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2524 เรื่องการบริหารงบประมาณในระดับจังหวัด พ.ศ.2524)

2.8 ให้ทุกระดับใช้วิธีประสานงานระหว่างกระทรวงทั้ง 4 อย่างใกล้ชิดเพื่อสนับสนุนแผนซึ่งสภาตำบลกำหนดขึ้นตามข้อ 1

2.9 สนับสนุนบทบาทและภารกิจของสภาตำบล ในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อโครงการของรัฐสิ้นสุดลง

2.10 สนับสนุนให้เกิดระบบข้อมูล การศึกษาและประเมินผลในทุกระดับ

### 3. แนวทางปฏิบัติของกระทรวงหลักทั้ง 4 และผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.1 ขอให้กระทรวงทั้ง 4 ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ เจตนารมณ์ และหลักการในการพัฒนาชนบทของรัฐบาลตามข้อ 1 และ 2 ให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายและทุกระดับของแต่ละกระทรวงได้เข้าใจร่วมกัน และรายงานผลให้คณะกรรมการ กชช. ทราบภายในวันที่ 30 กันยายน 2525

3.2 ขอให้คณะกรรมการประชาสัมพันธ์การศึกษานานาชาติขอใบ  
การชี้แจงเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยผ่านสื่อมวลชนและองค์การของรัฐอย่างสม่ำเสมอ

3.3 ขอให้กระทรวงทั้ง 4 พิจารณาเสนอโครงการปรับปรุงความรู้  
ความเข้าใจและประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ของแต่ละกระทรวงในด้านการกิจและแนวทางปฏิบัติ  
โดยเริ่มจากระดับอำเภอและตำบล และให้คณะกรรมการแผนและโครงการ กชช.  
พิจารณาโครงการดังกล่าว โดยถือเป็นโครงการที่มีลำดับความสำคัญสูง

3.4 ขอให้กระทรวงมหาดไทย พิจารณาคำเเนงการให้มีการประชุม คณะ  
กรรมการพัฒนาจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาอำเภอ  
และ คณะกรรมการพัฒนากิ่งอำเภอ อย่างสม่ำเสมอเพื่อติดตามผลงาน ประสานการปฏิบัติงาน  
ของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ และพิจารณาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ใน  
พื้นที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของรัฐที่มีอยู่แล้วในแต่ละระดับ โดยอาศัยความ  
ร่วมมือระหว่างหน่วยราชการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของประชาชน

3.5 ขอให้กระทรวงมหาดไทย พิจารณาสนับสนุนการดำเนินงานของคณะ  
กรรมการสนับสนุนการปฏิบัติการศึกษานานาชาติระดับตำบล (คปต.) อย่างเต็มที่ โดยจัดให้  
มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ และให้สามารถชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจและให้ความร่วมมือ  
กับโครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาล

#### งานพัฒนาชนบทของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ เป็นกระทรวงหนึ่งใน 4 กระทรวงหลักที่รัฐบาลมอบหมาย  
ให้รับผิดชอบในการพัฒนาชนบท ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และ  
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อสนองนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาล ให้บรรลุวัตถุประสงค์  
เป้าหมาย และเจตนารมณ์การพัฒนาชนบทภายใต้ทรัพยากร กำลังความ  
สามารถและความถนัดของกระทรวงศึกษาธิการ

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดกรอบนโยบายแนวทางดำเนินการและ  
แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทไว้ดังนี้



### กรอบนโยบายการพัฒนาชนบท

กระทรวงศึกษาธิการ มีเจตจำนงมุ่งมั่นที่จะดำเนินการพัฒนาชนบทโดยเน้น การพัฒนาคนในชนบท ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพในเรื่องต่อไปนี้

1. พัฒนาคคนให้มีความรู้พื้นฐาน เพื่อนำความรู้ไปประกอบอาชีพที่ใ้ความ ความต้องการของแต่ละบุคคล แต่ละครอบครัว ตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของ แต่ละท้องถิ่น

2. พัฒนาคคนให้มีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิ ความรับผิดชอบของพลเมือง ที่อันทั้งมีต่อชาติบ้านเมือง มีคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และมีความรักหวงแหน แขนกินเกิด

3. พัฒนาคคนให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพอนามัย การป้องกัน โรคภัยไข้เจ็บ การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์

4. พัฒนาคคนให้มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาชนบทและมี หัตศนคที่ติดต่อกการพัฒนาชนบทของรัฐบาล

### แนวทางดำเนินการพัฒนาชนบท

เพื่อให้กรอบนโยบายการพัฒนาชนบทของกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินไป อย่างมีเป้าหมายและมีทิศทางในการพัฒนาชนบทอย่างแจ่มชัด และสามารถปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาล จึงได้กำหนดแนวทางดำเนินการพัฒนาชนบท ดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการระดมสรรพกำลัง ทรัพยากรที่มีอยู่ทุกหน่วย งานในแต่ละท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชนบท

2. กระทรวงศึกษาธิการจะให้ความร่วมมือ สนับสนุนหน่วยงานอื่นๆ ในทุกลักษณะที่ดำเนินการพัฒนาชนบทตามนโยบายของรัฐบาล ภายใต้ขอบเขตของงาน และกำลังความสามารถที่กระทรวงศึกษาธิการมีอยู่

3. กระทรวงศึกษาธิการจะจัดให้มีโครงสร้างและรูปแบบ ตลอดจนกระบวนการพัฒนาชนบทให้ผสมผสานกันตั้งแต่วาระกับกระทรวงลงไปจนถึงพื้นที่เป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาชนบทที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในระดับกระทรวงจัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานพัฒนาชนบท เพื่อรับผิดชอบนโยบายพัฒนาชนบทที่กระทรวงมอบหมาย และจัดให้มีศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบท เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการพัฒนาชนบทและศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทของกระทรวงศึกษาธิการ

4. กระทรวงศึกษาธิการจะใช้สถานศึกษารวมกันวัด และ/หรือ ศาสนสถานของทุกศาสนา เป็นศูนย์กลางดำเนินการพัฒนาชนบทของแต่ละท้องถิ่น

### แนวทางปฏิบัติ

เพื่อให้แนวทางการดำเนินการพัฒนาชนบทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงศึกษาธิการนำไปปฏิบัติได้บังเกิดผล ในทุกระดับของทุกหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางแนวปฏิบัติไว้ดังนี้

1. ให้คณะกรรมการบริหารงานพัฒนาชนบทและศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบท กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบและปฏิบัติตามนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐบาล และของกระทรวงศึกษาธิการที่มอบหมายและให้ดำเนินการพัฒนาชนบทตามนโยบายอย่างทอเนื่อง

2. ให้กรมหรือส่วนราชการระดับกรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการรับผิดชอบและประสานงานพัฒนาชนบทกับกระทรวง และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในส่วนภูมิภาค

3. ให้มีอนุกรรมการฝ่ายการศึกษา เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) ในภาคของกระทรวงศึกษาธิการ

4. ให้มีอนุกรรมการฝ่ายการศึกษา เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) ในภาคของกระทรวงศึกษาธิการ

5. ใ้ครูในคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) ทำหน้าที่เป็นผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในระดับตำบล

ตามความในข้อ 5 กระทรวงศึกษาธิการจะทำความตกลงกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และคณะกรรมการข้าราชการครู ใ้ครูที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการระดับตำบล ใ้คณะกรรมการดำเนินการสอนเพื่อให้อาจารย์สามารถทำงานและประสานงานพัฒนาชนบทได้อย่างเต็มที่

6. ใ้โรงเรียนร่วมกับวัดหรือศาสนาทุกศาสนา ร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาชนบท ในพื้นที่เป้าหมาย

#### วิทยาลัยครูอุบลราชธานีกับโครงการพัฒนาชนบท (5 : 1 - 4)

กรมการฝึกหัดครู เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชนบท ของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้เพราะกรมการฝึกหัดครู มีวิทยาลัยครูซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นที่กระจายอยู่ในจังหวัดซึ่งเป็นที่เป้าหมายทั่วประเทศ และเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ผลิตครู ใ้บริการและพัฒนาครูประจำการของท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้นำในชุมชนชนบทอยู่โดยหน้าที่และในฐานะประชาชนชั้นนำของท้องถิ่นในชนบท นอกจากนี้แล้ววิทยาลัยครูในฐานะสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น ยังมีภารกิจที่จะทอ่อกันว่าทำหน้าที่รณรงค์ป้วยชนกรรมและให้บริการทางวิชาการและวิชาชีพแก่ชุมชนอีกด้วย ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงใ้กรมการฝึกหัดครูโดยวิทยาลัยครูต่าง ๆ ดำเนินโครงการเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล

6 โครงการคือ

1. โครงการฝึกหัดครู ชนบท
2. โครงการใ้การศึกษาและฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ
3. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชนบท
4. โครงการพัฒนาและส่งเสริมงานสหกรณ์ไปสู่ชนบท
5. โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
6. โครงการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั่วประเทศ (ร่วมกับกรมอื่น ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ)

เพื่อสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าวแล้ว กรมการฝึกหัดครู  
ได้กำหนดนโยบายและแผนหลัก 8 หลัก รวม 36 โครงการ ซึ่งเป็นแผนงานของ  
โครงการการฝึกหัดครู เพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งมี 6 แผนหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ

1. แผนงานการผลิตครูเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมของท้องถิ่น
2. แผนงานส่งเสริมวิทยฐานะครูและบุคลากร
3. แผนงานวิจัย เผยแพร่นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
4. แผนงานศูนย์รักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. แผนงานส่งเสริมการสหกรณ์
6. แผนงานพัฒนาชุมชนด้วยการให้บริการทางวิชาการและวิชาชีพ

เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของกรมการฝึกหัดครู นโยบายของกระทรวง  
ศึกษาธิการ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 วิทยาลัย  
ครูอุบลราชธานีได้กำหนดแนวในการดำเนินการการฝึกหัดครูเพื่อพัฒนาชนบทดังนี้

1. ดำเนินการโดยผ่านโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และ  
จังหวัดยโสธร
2. หลีกเลี่ยงการปฏิบัติการซ้ำซ้อนในกิจกรรมพัฒนาชนบท ที่มีหน่วยงาน  
อื่นรับผิดชอบดำเนินการอยู่แล้ว แต่วิทยาลัยจะสนับสนุน ประสานงานและร่วมมือช่วยเหลือ
3. การดำเนินการจะสอดคล้องกับนโยบายและแผนหลักในโครงการ  
การฝึกหัดครูเพื่อพัฒนาชนบทของกรมการฝึกหัดครู แผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ  
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)
4. จัดให้มีคณะทำงานเป็นคณะกรรมการ เพื่อรับผิดชอบดำเนินงาน  
โครงการการฝึกหัดครูเพื่อพัฒนาชนบท เป็นการเฉพาะตลอดระยะเวลาของแผนพัฒนา  
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)

#### จุดประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อผลิตครูที่มีลักษณะเหมาะสม สามารถเป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพ  
ชีวิตและสังคมท้องถิ่น

2. เพื่อฝึกอบรมครูและบุคลากรประจำกรให้สามารถดำเนินการทางการศึกษา เป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อส่งเสริมการวิจัย แยกแยะนวัตกรรมและเทคโนโลยีเหมาะสมต่อการพัฒนาชนบท
4. เพื่อประสานงานกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกให้บริการทางวิชาการและวิชาชีพ แก่ชุมชนในเขตพื้นที่เป้าหมาย
5. เพื่อทำนุบำรุง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชนบทในเขตพื้นที่เป้าหมาย
6. เพื่อช่วยเหลือ ร่วมมือ ในการพัฒนาการสหกรณ์ในชนบท
7. เพื่อให้การสนับสนุน ช่วยเหลือแก่ส่วนงานหรือโครงการพัฒนาชนบทอื่น ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมพัฒนาอยู่ในเขตพื้นที่เป้าหมาย

#### บทบาทของครู เกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

ในท้องถิ่นชนบทบุคคลที่สำคัญและมีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ท้องถิ่นโดยตรงคือครู เมื่อพิจารณาถึงนักการศึกษาในระดัท้องถิ่นหรือบุคคลที्่यानการศึกษามากที่สุดในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่ก็มีเฉพาะครูเท่านั้น นอกจากนั้นความเชื่อถือของชาวบ้านจะมีมากอย่างจริงจังต่อครูสูงความบุคคลอื่น สุเทพ เข้าวัด (2 : 7) กล่าวถึงบทบาทของครูว่า ครูเป็นผู้นำชนบทที่สำคัญ เป็นผู้ที่มีความรู้แจ้งชาวสารต่าง ๆ แก่ชาวบ้านได้ ชาวบ้านเกือบอรอนมัทมาหาครูขอคำปรึกษา ครูจึงเป็นที่เคารพรักของชาวบ้าน หัตสัน สุจำนงค์ และคณะ (12 : 132) ใ้วิจัยบทบาทของครูในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และเจ้าอาวาสเห็นควยในการที่ใ้ครูช่วยในการพัฒนาหมู่บ้าน คณะผู้จัดทำวารสารเศรษฐกิจและสังคม ใ้ศึกษาความคิดของครูจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับบทบาทของครูประชาชนากับการพัฒนาชนบท (13 : 38 - 42) ผลการศึกษาปรากฏว่าทุกคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันและมองบทบาทของครูมากไปกว่าการเป็นผู้สอนหนังสือ ทุกคนมีความเห็นว่าการรับหน้าที่ในฐานะผู้นำชุมชนใ้การพัฒนาชนบท เป็นสิ่งที่ครูควรจะทำและควรจะทำมากขึ้นใ้เพื่อความเจริญของท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย เมธี บิลันชานนท์ (14 : 31 - 34) ใ้กล่าวถึงบทบาทของครูกับการพัฒนาชนบทหากจนใ้ว่า ครูที่ทำงาน

ชนนวิทยาคนมักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความเสียสละ อุตุน หากเพียร และมี  
 กุศลจิต ดังนั้นครูจะต้องเป็นตัวอย่างในด้านการมีบทบาทในการให้ความรู้แก่ประชาชนใน  
 ชุมชน และช่วยพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่ยากจนนอกเหนือจากการสอนใน  
 ชั้นเรียน ทั้งนี้ สะเทียรชัย (15 : 242) กล่าวว่า ครูไม่ใช่จะทำหน้าที่สอนเพียง  
 อย่างเดียว การเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือสังคมในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ และไม่อาจหลีกเลี่ยง  
 ได้เพราะอาชีพครูเป็นอาชีพที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด สำนักงานเลขาธิการคุรุ-  
 สภาได้ทำการวิจัยเรื่อง สถานภาพในการประกอบอาชีพครู ซึ่งผลการวิจัยข้อหนึ่งมีผล  
 ปรากฏว่า ครูมีบทบาทที่สุดในชุมชนที่ครูอาศัยอยู่ นักเรียนและผู้ปกครองให้ความเคารพ  
 ครูและให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน (16 : 120 - 122) สำหรับด้านการ  
 พัฒนาท้องถิ่นครูก็ได้เข้าไปมีบทบาทโดยตรงในองค์กรหลักที่ทำหน้าที่พัฒนาท้องถิ่นระดับตำบล  
 ทั้งสององค์กรคือ ทำหน้าที่เลขานุการสภาตำบล (กสท.) และเป็นผู้ทำงานในคณะ  
 ทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปท.)

อาร์เธอร์ ดูแมน (Arthur Duman) (17 : 24) ได้กล่าวถึงบทบาท  
 หน้าที่ของครูในการพัฒนาชนบทว่า ในการพัฒนาชนบทครูจะต้องเป็นผู้วางแผนเป็นผู้ให้  
 การศึกษา เป็นผู้จัดตั้งองค์กร เป็นคณะกรรมการ เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ประนี-  
 ประนอม เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและความรู้ และเป็นผู้ทำการวิจัยแก่  
 ชุมชน

ในปี ค.ศ. 1971 The Asian Institute for Teacher Education  
 ได้มีการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรทวิภาคีครูซึ่งได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการ  
 ที่มีส่วนสัมพันธ์กับชุมชนไว้ว่า ครูต้องมีบทบาทเป็นผู้แนะนำแก่สมาชิกของชุมชน เป็นผู้นำ  
 ในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมแก่ท้องถิ่น สร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียน  
 และชุมชน ช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนและงานอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชน (18 : 16)

## ลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบท

ทองคูน หงส์พันธ์ (19 : 11 - 12) กล่าวว่า ในการพัฒนาชนบทจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวขึ้นอยู่กับองค์ประกอบใหญ่ ๆ ที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ องค์ประกอบเชิงมนุษย์ (Human factors) คือความคิดความเข้าใจทัศนคติค่านิยมและการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นคุณภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ศึกษากร และนักพัฒนาในสถานต่าง ๆ กลุ่มที่สองคือ ผู้นำท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และคณะกรรมการสภาตำบล เป็นต้น กลุ่มที่สามคือ ชาวบ้านทั่ว ๆ ไป องค์ประกอบที่สองคือ องค์ประกอบที่ไม่ใช่องค์ประกอบเชิงมนุษย์ (Non - Human factors) ได้แก่ องค์ประกอบอื่น ๆ นอกเหนือไปจากองค์ประกอบเชิงมนุษย์ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ ทรัพยากรท้องถิ่น ท่าเรือที่คับแคบ เป็นต้น

ดังนั้น ถ้าได้มีการพัฒนาองค์ประกอบเชิงมนุษย์ของบุคคลที่มีบทบาทในการพัฒนาชนบท เช่น ศึกษากร ครู กำนัน ฯลฯ จะทำให้งานพัฒนาชนบทดำเนินไปสู่เป้าหมายเร็วขึ้น เพราะปัจจัยในการพัฒนานั้น ทรัพยากรมนุษย์ย่อมมีความสำคัญกว่าทรัพยากรธรรมชาติ (20 : 3) มีเอกสารและการวิจัยกล่าวถึงเกี่ยวกับองค์ประกอบเชิงมนุษย์หรือลักษณะของบุคคลที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาชนบทในแต่ละด้านไว้ดังต่อไปนี้

### 1. ลักษณะด้านความรู้

ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และเกี่ยวกับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับบุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบท ทองคูน หงส์พันธ์ ได้ทำการวิจัยเพื่อจัดรูปแบบยุทธวิธีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาสูง จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชนสูงกว่าผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้าน ที่มีความ

สำเร็จในการพัฒนาท่า และผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาสูง จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งวิชาการทางชุมชนสูงกว่าผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาท่า (19 : 81 - 82)

จากการวิจัยเกี่ยวกับความสำเร็จในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (19 : 262) พบว่า ประมาณร้อยละ 86 ของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ท้องถิ่นที่จะให้มีการฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการทำงานพัฒนาชุมชนและความรู้เกี่ยวกับ วิชาการเกษตร

กรมการฝึกหัดครู ได้ศึกษาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ท้องถื่น (21 : 237 - 254) ผลการวิจัยปรากฏว่า สมรรถวิสัยที่จำเป็นสำหรับครูประถมศึกษานั้น ในหลายด้านคือ ครูต้องมีความรู้ในชุมชนที่ตนอาศัย ซึ่งครูจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในโรงเรียน ความรู้เกี่ยวกับแหล่งวิชาการ สถานประกอบการ และความรู้เกี่ยวกับสภาพของพืช สัตว์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ทองคูน หงส์พันธ์ โกลกลาวไว้ในหนังสือ "ครู : บทบาท : ทดถึกรรมและ คุนธรรม" (22 : 81) ว่า ครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในโรงเรียนชุมชนชุมชนจึงควรมี คุนลักษณะดังต่อไปนี้คือ ต้องพยายามหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนของตนให้ ถ่องแทแนนอน และต้องทำให้กว้างขวางในหมู่บ้าน ครูต้องหาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากร ของชุมชน รวมทั้งนำไปใช้ควยเมื่อมีโอกาส

ดังนั้น พอที่จะกล่าวได้ว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด วิธีการ เป้าหมายการพัฒนาชุมชน สภาพสังคมในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และแหล่งที่จะให้ความ ช่วยเหลือแก่ชุมชน น่าจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาชนบท จึงเป็น ลักษณะหนึ่งที่จะควรจะต้องถือการพิจารณาชนบท และควรที่จะนำมาปลูกฝังให้กับครูที่ทำงาน ในชนบท



## 2. ลักษณะความเป็นผู้นำ

ปัญญา สาร ได้ให้ความหมายของผู้นำว่า ผู้นำคือบุคคลใดคนหนึ่งในกลุ่มคนหลายคนที่มีอำนาจ มีอิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคนใหม่ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้ (23 : 153) เทอร์รี่ (Terry) มีความคิดเห็นเช่นเดียวกันว่า ผู้นำคือผู้ที่มามีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในสังคมเพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นอย่างแท้จริงและจริงจัง เพื่อให้บรรลุซึ่งจุดหมายของกลุ่ม (24 : 5)

ดังนั้นพอจะกล่าวได้ว่า ผู้นำคือ ผู้ที่มีลักษณะเด่นในการที่จะสามารถจูงใจผู้ร่วมงาน สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดพลังความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจในการทำงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ออร์คเวย์ (Ordway) กล่าวถึงลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้นำในหน่วยงานไว้ว่า จะต้องมีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ และความมุ่งหมายของหน่วยงาน มีความเข้าใจเรื่องมนุษยสัมพันธ์ มีความกระตือรือร้น มีความเฉลียวฉลาด และมีความเชื่อมั่นในตนเอง (25 : 81)

ชลด ชรรณศิริ ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำว่า ต้องมีความเฉลียวฉลาด มีการศึกษาดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความอดทน การสังคมนิยม ตลอดจนมีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ มีความหนักใจและอารมณ์เป็นผู้นำ (26 : 22)

ทองคูน หงส์พันธ์ กล่าวไว้ว่า ผู้นำในหมู่มานเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาหมู่มาน และปรับปรุงหมู่มานให้เจริญ ผู้นำเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้แก่มู่มาน (19 : 29) และจากการวิจัยของ ทองคูน หงส์พันธ์ (19 : 83) พบว่า ผู้นำท้องถิ่นของหมู่มานที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาสูง มีลักษณะความเป็นผู้นำในหมู่มานสูงกว่าผู้นำท้องถิ่นของหมู่มานที่มีระดับความสำเร็จทางพัฒนาต่ำ

ดังนั้น ลักษณะความเป็นผู้นำ น่าจะเป็นลักษณะหนึ่งของครุที่จะเอื้อต่อการพัฒนาชนบท

### 3. ลักษณะความเชื่อมั่นในตนเอง

สมิท (Smith) กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในตนเองมีความหมายคล้ายคลึงกับการมองตนเอง การเคารพตนเอง การยอมรับตนเอง ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองจะมีมากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับความซัดแย้งของคนที่เป็นอย่างกับตนเองตามปริมาณ ถ้าซัดแย้งมากจะทำให้คนเกิดความรู้สึกว่าตนไม่มีค่า ซัดความเชื่อมั่นในตนเอง และชอบฟังผู้อื่น (27 : 285)

การวิจัยของ สมชัย รัทวิจิตร (28 : 18) พบว่า ผู้นำในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้ "เป็นตัวของตัวเอง" มากกว่าผู้ไม่ใช่ผู้นำ และมีลักษณะการฟังตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงกว่าผู้ไม่ใช่ผู้นำ

ในด้านการพัฒนาชนบทนั้น ความเชื่อมั่นในตัวเองเป็นลักษณะที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะ ผู้นำท้องถิ่น เพราะถ้าเขาไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเองแล้วก็ไม่สามารถที่จะเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงได้ (19 : 37) และจากการวิจัยของ ทองคูน หงส์พันธ์ (19 : 86) พบว่า ผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จทางการพัฒนาสูง มีลักษณะความเป็นผู้นำในหมู่บ้านสูงกว่าผู้นำท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จทางการพัฒนาต่ำ

ดังนั้นลักษณะความเชื่อมั่นในตนเองจึงน่าจะเป็นลักษณะอีกลักษณะหนึ่งของครูที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบท

### 4. ลักษณะคานมนุษย์สัมพันธ์

อรุณ รัทธรรม (29 : 39 - 40) กล่าวถึง มนุษย์สัมพันธ์ไว้ว่า เป็นความเกี่ยวพันระหว่างคนคนหนึ่งกับคนอื่น ๆ ระหว่างสมาชิกของกลุ่ม ระหว่างคนในองค์กรหนึ่งกับอีกองค์กรหนึ่ง ตลอดจนระหว่างหลาย ๆ คน กลุ่มหลาย ๆ กลุ่ม องค์กรหลาย ๆ องค์กร. ในวัฒนธรรมหนึ่งกับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ส่วน เดวิส (Davis) ได้ให้ความหมายของมนุษย์สัมพันธ์ว่า หมายถึง บุรณาการของคนในสภาพการทำงาน ซึ่งมุ่งใจให้เขาร่วมกันผลิต ร่วมกันทำ โดยสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ จิตใจและความ

หึงพอใจในสังคม (30 : 4 - 5) เกมม บุญรมย์ (31 : 39) โค้สรูปความนึกเห็น  
เกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์ว่า เป็นศิลปะของการนำหรือกระตุ้นให้บุคคลเต็มใจที่จะร่วมมือกันใน  
การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ทุกคนต่างก็ได้รับความหึงพอใจ ทั้งทางเศรษฐกิจ  
จิตใจ และสังคม โดยทั่วถึงกัน

คณะวิจัยโครงการปรับปรุงหลักสูตรกรมการฝึกหัดครู ศึกษาศาสตร์  
สมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาคณะการ (21 : 237 - 254) พบว่า สมรรถวิสัยด้าน  
มนุษย์สัมพันธ์ เช่น ครูมีสมรรถวิสัยที่ท้าทายปราศรัยหาความคุ้นเคยกับผู้ปกครองนักเรียน  
เป็นสมรรถวิสัยหนึ่งที่สำคัญของครูประถมศึกษา

ห้องคุณ หงส์พันธ์ โค้วกล่าวถึงลักษณะของคนที่ จะเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ  
ไว้หลายลักษณะ และหนึ่งในหลายลักษณะคือ ด้านมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งหมายถึงการรู้จัก  
การทำงานเป็นหมู่พวก สามารถเข้ากับคนอื่นได้ และถ้าคนในประเทศมีคุณสมบัติที่เอื้อ  
ต่อการพัฒนาชนบทแล้ว การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและ  
การเมือง ก็สามารถพัฒนาไปได้อย่างดี (22 : 29)

เนื่องจากในการพัฒนาชนบท ครูจะต้องมีบทบาททำงานร่วมกับบุคคลอื่น  
หลาย ๆ คน ซึ่งลักษณะด้านมนุษย์สัมพันธ์เป็นลักษณะหนึ่งที่มีส่วนทำให้งานของครูดำเนิน  
ไปอย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นจึงควรจะเป็นลักษณะอีกลักษณะหนึ่งของครูที่  
เอื้อต่อการพัฒนาชนบท

##### 5. ลักษณะด้านความซื่อตรงต่อหน้าที่

ลักษณะด้านความซื่อตรงต่อหน้าที่ เป็นลักษณะหนึ่งที่ควรจะมีเอื้อต่อการ  
พัฒนาชนบท เพราะจะเห็นได้จากกรมการพัฒนารัฐมนตรีของไทยได้กำหนดไว้ให้เป็นลักษณะ  
ของคณะกรรมการหมู่บ้านที่จะช่วยพัฒนาท้องถิ่น (32 : 13 + 14)

จากการวิจัยเรื่องผู้นำในชนบทของประเทศไทยของสภาวิจัยแห่งชาติ (33 : 56 - 14) พบว่า คุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญที่ผู้นำได้รับการยกย่องนับถือจากชาวบ้านคือ ความซื่อสัตย์ ยุติธรรมแท้จริง นอกจากนั้น ทองคุณ หงส์พันธ์ ใคศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมของสังคมไทยปัจจุบัน โดยการสอบถามความคิดเห็นของนิสิตปริญญาโทและนิสิตปริญญาเอกจำนวน 105 คน พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของค่านิยม ความซื่อสัตย์และจริงใจ เป็นค่านิยมไทยในปัจจุบันที่ควรส่งเสริมไว้และมีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ยิ่งไปกว่านั้น ทองคุณ หงส์พันธ์ ใคศึกษาเกี่ยวกับการจัดรูปแบบบุพพวิธิการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน (19 : 83 - 84) พบว่า ผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จทางการพัฒนาสูงจะมีความซื่อตรงต่อหน้าที่ที่สูงกว่าผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับต่ำ ซึ่ง ทองคุณ หงส์พันธ์ ใคให้คำจำกัดความของความซื่อตรงต่อหน้าที่ ว่าเป็นความตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ อย่างเคร่งครัด อุทิศเวลาให้แก่งาน ไม่ทุจริตต่อหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ตนเองและผู้อื่น

ดังนั้น ลักษณะค่านิยมความซื่อตรงต่อหน้าที่จึงน่าจะเป็นลักษณะหนึ่งของครูที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบท

## 6. ลักษณะค่านิยมการยอมรับวิทยาการใหม่

งานพัฒนาชนบทเป็นกระบวนการที่ต้องทำให้ประชาชนรู้จักใช้ความคิดริเริ่ม ถ้าไม่มีการริเริ่มก็ตองกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดความคิดหรือยอมรับเอาแนวความคิดใหม่ที่เหมาะสม งานพัฒนาชุมชนจึงเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน รวมทั้งความพยายามที่จะเปลี่ยนคนในชุมชนให้ยอมรับวิทยาการใหม่ เพื่อนำไปปรับปรุงการทำมาหากิน และสภาพความเป็นอยู่ในสังคม โดยอาศัยผู้นำไปในการเปลี่ยนแปลงมาช่วยแนะนำ (19 : 33 - 34)

ดิลเฟอร์ (Dulfer) มีความเชื่อว่า ถ้าสามารถพัฒนาลักษณะการยอมรับวิทยาการใหม่ให้เกิดขึ้นกับเกษตรกรแล้ว ความต้องการที่จะให้เกษตรกรเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตไปสู่เทคนิคใหม่ ๆ ที่ทันสมัยขึ้นใหม่ ที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาทางเศรษฐกิจก็เป็นสิ่งที่สามารถจะทำได้ง่าย (34 : 30) จากการศึกษาค้นคว้าทั่วไป พบว่าลักษณะการ

ยอมรับนวัตกรรมไม่ค่อยเกิดในสังคมที่ล่าหลัง เช่น พบว่าชาวนาที่ทำการเกษตรแบบพอ  
 บังชีพอจะไม่ชอบเปลี่ยนแปลงไปใช้ชีวิตการผลิตสมัยใหม่ และการยอมรับนวัตกรรมจะเป็น  
 ลักษณะที่มีอยู่ในชาวนาซึ่งมีความทันสมัยและเป็นลักษณะสำคัญของความทันสมัย (35 : 31-  
 32, 332 - 338)

ไคมีผลงานวิจัยในประเทศไทยที่ได้อธิบายเกี่ยวกับการยอมรับวิทยาการ  
 ใหม่และนวัตกรรมซึ่งไคมียืนยันว่า ลักษณะการยอมรับวิทยาการใหม่เป็นลักษณะหนึ่งที่เอื้อ  
 ต่อการพัฒนา เช่น จาริก ชูติกติกูล วิเคราะห์พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาของนักศึกษา  
 ครู (36 : 96) พบว่า ความเป็นผู้นำในการยอมรับนวัตกรรมเป็นลักษณะหนึ่งที่เอื้อต่อ  
 การพัฒนาตนเองของนักศึกษาครู จากการศึกษาของ วรชัย เขียวปาดิ (37 : 90)  
 พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในกลุ่มที่มีความสำเร็จสูงควรมีการยอมรับนวัตกรรมมาก  
 กว่าสมาชิกในกลุ่มที่มีระดับความสำเร็จต่ำกว่า และจากการศึกษาของ ทองคุณ หงส์พันธ์  
 (19 : 85 - 86) ก็พบว่า ในบรรดาผู้นำหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสูงจะมีการยอมรับ  
 วิทยาการใหม่มากกว่าผู้นำหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำ

ดังนั้น ลักษณะค่านิยมการยอมรับวิทยาการใหม่จึงน่าจะเป็นลักษณะหนึ่งของ  
 ครูที่จะช่วยในการพัฒนาตนเอง

## 7. ลักษณะค่านิยมความอดทน

บุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียรมีความอดทนและพยายามทำกิจกรรมจนสุดความสามารถ  
 สามารถอดทนไม่ย่อท้อ มีความกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา ไม่เกียจคร้านและไม่ยอมปล่อย  
 เวลาให้ล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์ แต่ก็จะควรที่จะขยันในระดับที่พอเหมาะพอควรกับความ  
 สามารถและความเพียงพอในการปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงไปได้ (7 : 51)

ชูลท์ (Shultz) ได้ทำการวิจัยพบว่า ในชุมชนที่ยากจนประชาชน  
 มักจะไม่มีเวลาอดทนต่อการทำงานหนักเป็นเวลานาน ๆ (38 : 26)

ทองคุณ หงส์พันธ์ ได้ให้ความคิดเห็นว่า ครูที่ทำงานในชนบทจะต้องมีความ  
 อดทนจึงจะอยู่ได้ เพราะในท้องถิ่นชนบทในบางแห่งเต็มไปด้วยปัญหาความต่าง ๆ เช่น

ค่านมราคมน บ้านความปลอดภัย ทั้งบ้านชีวิตและทรัพย์สิน สภาภูมิอากาศ และบ้าน  
การเมือง (22 : 21 - 22) ดังนั้นความอดทนจึงเป็นลักษณะสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้งาน  
ในการพัฒนาบรรลุเป้าหมาย จากแนวคิดและผลการวิจัยข้างต้นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า  
ลักษณะค่านความอดทนควรจะเป็นลักษณะที่จำเป็นและเป็นลักษณะหนึ่งของครูที่เื้อื่อต่อการ  
พัฒนาชนบท

### 8. ลักษณะค่านการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย

การที่สมาชิกในสังคมมีสุขภาพอนามัยดี นับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งประการ  
หนึ่งในการพัฒนาประเทศ (36 : 57) การปรับปรุงให้ประชากรมีสุขภาพดีจะเป็นการเพิ่ม  
ความสามารถในการทำงานให้สูงขึ้น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องไปถึงความเจริญเติบโตทาง  
เศรษฐกิจอีกด้วย (39 : 2 - 3) การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยอาจกระทำโดยหน่วยงาน  
องค์การบริการประชาชน และประชาชนมีการกระทำที่จะบำรุงสุขภาพอนามัยของตนรวมกัน  
ไปด้วย (40 : 4) และจากการศึกษาของ จาวิก ชุกติพิบูล เกี่ยวกับกาวิเคราะห  
พฤติกรรมที่เื้อื่อต่อการพัฒนานักศึกษาคู (36 : 93) พบว่า การรักษาสุขภาพร่างกาย  
เป็นพฤติกรรมหนึ่งที่เื้อื่อต่อการพัฒนาของนักศึกษาคู

ดังนั้น ลักษณะค่านการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย จึงน่าจะเป็นลักษณะอีก  
ลักษณะหนึ่งของครูที่เื้อื่อต่อการพัฒนาชนบท

#### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในที่นี้จะกล่าวถึงงานวิจัยที่ใกล้เคียงและเกี่ยวข้องกัลักษณะของครูที่เื้อื่อ  
ต่อการพัฒนาชนบท ดังต่อไปนี้

ในปี 2515 วลัย นิสันศิริพงศ์ โคสุรูปุคคณิภพที่ครูทองการจากผลกาวิจัย  
ทาง ๆ ว่า ประกอบด้วยความเป็นผู้นำ ความไว้วางใจ ความเข้มแข็งอดทน ความ  
ก้าวร้าว ความรับผิดชอบ ความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ความยืดหยุ่น ความคิดสร้าง  
สรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ตลอดจนความคิดที่ทันสมัย คือต้องค้นคว้าอยู่เสมอ (41:26)

สมาคมกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประกอบด้วย ประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย และประเทศไทย ได้ร่วมกันศึกษาเกี่ยวกับครูที่ปฏิบัติงานในปัจจุบัน และครูที่น่าจะเป็นในอนาคต และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ (42 : 3 - 4) ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า คุณสมบัติของครูที่ควรจะเน้นในอนาคตในการศึกษาคือ ความยุติธรรม การรักการศึกษา ค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้า ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา การปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น ๆ การมีนิสัยใฝ่สัมฤทธิ์ ความพินิจพิจารณา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล ความอดทน จรรยาบรรณที่ดี และความเป็นผู้นำ

งานครูระดับประถมศึกษาในอนาคตที่ควรเน้นเป็นพิเศษได้แก่ การฝึกอบรมนักเรียนให้มีวินัยในตนเอง และการปฏิบัติตนเสมือนมีคารมคาราของนักเรียน ส่วนงานครูระดับอุดมศึกษาควรเน้นงานวิจัย การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การผลิตและพัฒนาวัสดุการเรียนการสอน

ครูทุกระดับการศึกษาในอนาคตควรมีทักษะหรือความชำนาญต่อไปนี้เป็นพิเศษคือ การสื่อสาร การจัดภายในชั้นเรียน การใช้ถ้อยคำ การวัด การประเมินผล การวิจัย การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การให้คำปรึกษา การเขียนและพัฒนาวัสดุอุปกรณ์การสอน การวินิจฉัยการเรียนรู้ การผลิตและการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน การใช้แหล่งการเรียนรู้ การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์

กรมการฝึกหัดครูได้ศึกษาหาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการ ผลการวิจัยปรากฏว่า สมรรถวิสัยที่จำเป็นสำหรับครูศึกษาค้นคว้าและสิ่งแวกล้อมได้แก่ สมรรถวิสัยที่จะหักทลายปราชัยท่าความคุ้นเคยกับอุปกรณ์การเรียน การชักจูงชุมชนใกล้เคียงโรงเรียนให้ความร่วมมือกับโรงเรียน การบอกแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในโรงเรียน การบอกแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และวิทยากรของชุมชน การอธิบายสภาพของพืช สัตว์ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนการเข้าร่วมกับชุมชนในสังคมต่าง ๆ ได้ ส่วนสมรรถวิสัยที่เป็นบุคลิกลักษณะส่วนตัวครู ได้แก่ การแต่งกาย กิริยาท่วงท่า การพูดจา การแสดงออกทางอารมณ์ ความกระตือรือร้น

ความขยันขันแข็ง ความมานะพยายาม ข้างสังเกตุ กล้าตัดสินใจ กล้าเผชิญปัญหา  
 อาสางาน และให้ความร่วมมือ มีความสุจริตยุติธรรม ศรัทธาเสียสละท้ออาชีพรู  
 ทูทจริงทำจริง มีค่านิยมที่เป็นประชาธิปไตย ประพฤติที่มีวินัย รับผิดชอบต่องานพัฒนา  
 เขียวชน ภาคภูมิใจในอาชีพการ เป็นแบบอย่างที่ดีของเค็ด ตลอดจนการยอมรับคำติชม  
 เพื่อพัฒนาตนเองและอาชีพการควยติ (21 : 237 - 254)

ในปี พ.ศ. 2520 เฉลียว นูริภักดิ์ และคณะ ในความอำนวยการของ  
 หนวยศึกษานินเทศกั กรมการฝึกหัดครู ใ้วิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี ผลการวิจัยปรากฏ  
 ว่า ได้ลักษณะครูที่ดีออกมา 5 คาน (43 : 366) คือ

1. มีความรู้ดี มีการค้นคว้าหาความรู้และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์  
 อยู่เสมอ

2. สอนดี สามารถใช้ภาษาได้ดี มีเทคนิคใ้มน้ำวจิตใจคน และสามารถประพฤติกิปฏิบัติเป็นแบบอย่างใดไม่เพียงแต่จะพูดอย่างเดียว

3. สุขภาพดี รุ้จักป้องกันโรคจิต โรคติดตอ งคว้นสิ่งเสพติดทั้งปวง  
 ไม่เสเพล และรุ้จักรักษาอารมณ์ใ้มันคง

4. ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ เทียงธรรม มีเมตตา ขยัน อดทน  
 ไม่ยอมทอคออุปสรรคทั้งปวง

5. มีน้ำใจประชาธิปไตย มีเหตุ มีผล กล้าพูด กล้าทำ กล้าเผชิญ  
 ความจริง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา ทรมะมหากษัตริย์

ของคูน หงส์พันธ์ ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยเน้นไปหือองค์ประกอบ  
 เขิงมณุษย์ในหมู่บ้านทองถิ่น เพื่อเอาผลของการวิจัยไปกำหนดยุทธวิธีการฝึกอบรมผู้นำชุมชน  
 ความมุ่งหมายในการวิจัยเน้นที่การค้นควาคานองค้ประกอบ เขิงมณุษย์คือ องค์ประกอบเขิง  
 มณุษย์ของผู้นำทองถิ่นของหมู่บ้านที่มีความสำเร็จทางการพัฒนาสูง กับผู้นำทองถิ่นของหมู่บ้าน  
 ที่มีความสำเร็จทางการพัฒนาต่ำ แตกต่างกันอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบเขิง  
 มณุษย์ทอ ไปนี้ม้ระดับความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มผู้นำหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จ  
 สูงและต่ำคือ (1) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน (2) ความรู้เกี่ยวกับแหล่งวิชาการชุมชน



(3) ความเป็นผู้นำในหน่วยงาน (4) ความซื่อตรงต่อหน้าที่ (5) ความมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนา (6) ความเป็นผู้มีกุศลจิต (7) การยอมรับวิทยาการแขนงใหม่ (8) ความเชื่อมั่นในตนเอง (9) ความจงรักภักดีต่อสถาบันผู้นำ และ (10) ความสัมพันธ์กับผู้นำของหน่วยงาน ( 19 : 88 - 89)

วรชัย เขาวปราณี ได้ทำการวิจัยองค์ประกอบเชิงมนุษย์ของเกษตรกร ผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีความมุ่งหมายของการจะทราบว่าองค์ประกอบเชิงมนุษย์ของสมาชิกมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรอย่างไร เพื่อจะนำเอาลักษณะเหล่านี้ไปกำหนดเป้าหมายในการฝึกอบรม องค์ประกอบเชิงมนุษย์ที่พบว่ามีอยู่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่มีระดับความสำเร็จสูงและต่ำมีอยู่ 14 องค์ประกอบคือ (1) ความรู้ความเข้าใจในกิจการสหกรณ์การเกษตร (2) ความสามารถทางเลขคณิตพื้นฐาน (3) ความปรารถนาในการเพิ่มผลผลิต (4) การยอมรับนวัตกรรม (5) เจตนาคติต่อสหกรณ์การเกษตร (6) ลักษณะเอ็กซีคิวคล (7) ความเชื่อใจในบุคคลอื่น (8) ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีในการผลิต (9) ความสำนึกในเวลา (10) ความขยัน (11) ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ (12) ความศรัทธาและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม (13) ความถูกต้องในระบบเครือข่ายและทวงทวง และ (14) ความรับผิดชอบ ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า พบองค์ประกอบเชิงมนุษย์ 5 ประการแรกเป็นลักษณะที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรอยู่ในระดับสูง (37 : 88 - 100)

จารึก ชุกติคุณ ได้ศึกษาพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทของนักศึกษาวิทยาลัยครูโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า เมื่อเลือกเอาเฉพาะองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 จะมีองค์ประกอบของพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา 22 องค์ประกอบดังนี้ (1) ความเป็นผู้นำในการแก้ปัญหา (2) การยอมรับนับถือผู้อื่น (3) ความขยันศึกษาเล่าเรียน (4)

การไม่ยึดถือโชคกลาง (5) ความสนใจข่าวสารปัจจุบัน (6) การรักษาสุขภาพร่างกาย  
 (7) การอ่านเพื่อความรู้ (8) ความสามารถเชิงนวัตกรรม (9) ความกล้าที่จะแสดง  
 ความริเริ่ม (10) ความเป็นพลเมืองที่สุจริต (11) ความเป็นผู้นำในการยอมรับนวัต-  
 กรรม (12) การรักษาสุขภาพจิตใจ (13) การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก  
 (14) การให้ความร่วมมือ (15) ความเมตตากรุณา (16) ความมีมนุษยสัมพันธ์  
 (17) ความมีน้ำใจนักกีฬา (18) ความมีจริยธรรมในการทำงานร่วมกับคนอื่น  
 (19) การแลกเปลี่ยนความรู้และข่าวสารกับคนอื่น (20) การประหยัดค่าใช้จ่าย  
 (21) ความเป็นผู้มีระเบียบระเพณีอันดี และเสียสละเพื่อส่วนรวม และ (22) ความ  
 มีมารยาท (36 : 89 - 102)



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย